

Proverbe, zicători, ghicitori

Antologie și explicații

de prof. Ilie Barangă

*Prefață și referințe istorico-literare
de Lucian Pricop*

EDITURA CARTEX

Conceptul grafic a colecției *Măști și Fete*

noțiile sunt sintetizate

Dezvoltarea și înțelegerea noțiilor de bază

BARANGĂ L. I. I. P.

Proverbe, zicători, ghicitori / Lucian Pricop

Ediție îngrijită de Lucian Pricop / București, Editura 2019

ISBN 978-606-41-04-13-0

Lucian Pricop

Lucian Pricop

978-606-41-04-13-0

978-606-41-04-13-0

978-606-41-04-13-0

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

• Telefon: 021 714 1234 / 021 714 0176

• Fax: 021 714 1234 / 021 714 0176

• E-mail: libris@libris.ro

• Adresa: Calea București 100, București

• Cămin: B.P. 100, București

Cuprins

Mobilitatea patrimoniului. Paremiologia ca știință a identității

(prefață de Lucian Pricop) / 9

Referințe istorico-literare / 15

Proverbe, zicători, ghicitori / 35

Notă asupra ediției / 37

Proverbe și zicători din înțelepciunea poporului român / 39

Proverbe și zicători din înțelepciunea lumii / 95

Ghicitori / 109

Proverbe și cugetări latine, ediție îngrijită de Vasile D. Diaconu și Maria Marinescu-Himu, Albatros, București, 1976.

Proverbe, maxime și aforisme arabe, antologie, prefață, traducere, note, indice de autori și indice tematic de Nicolae Dobrișan, Albatros, București, 1976.

Proverbe și cugetări italiene, antologie, traducere, prefață și indici de Mihail Ionescu, Albatros, București, 1982.

Al. Stănciulescu-Bârda, *Proverbe și expresii religioase*, vol. I-III, Editura „Cuget Românesc”, Bârda, 1991-1992.

Arina Avram, *Enciclopedia înțelepciunii*, All Educațional, București, 2011.

Ilie Barangă

Proverbe și zicători din înțelepciunea poporului român

A

A ajunge cuțitul la os. = *A-ți pierde răbdarea.*

A avea ac de cojocul cuiva. = *Amenințare spusă cuiva care se încapățânează: a avea mijloace de a pedepsi pe cineva.*

A avea mai mult noroc decât minte. = *A avea mai multă șansă decât inteligență.*

A băga mâna în foc pentru cineva. = *A garanta pentru cineva.*

A bate apa-n piuă. = *A prelungi un discurs fără informații suplimentare.*

A bate fierul cât e cald. = *A profita de momentul favorabil.*

A bate la ochi. = *Un lucru îndoielnic.*

A bate toba în tot satul. = *A duce o vorbă de la unul la altul.*

A călca pe bec. = *A fi găsit vinovat.*

A cânta cuiva în strună. = *A susține convingerea cuiva, fără exprimarea propriei păreri.*

A căra apă cu ciurul. = *A face un lucru inutil; a lucra fără spor.*

A da ortul popii. = *A muri.*

A despica firul în patru. = *A analiza un lucru în detalii.*

A dispărut, de parcă l-a-nghițit pământul. = *A se face de negăsit.*

A face cinste. = *A da de băut.*

A face cuiva hatârul. = *A împlini dorința.*

A face cum îl taie capul. = *A executa un lucru după propriile criterii.*

A face din cal măgar și din țânțar armăsar. = *A exagera.*

A face ochi dulci cuiva. = *A privi (pe cineva) cu dragoste.*

A face umbră pământului degeaba. = *Un om fără rost, inutil.*

A face un bine înseamnă a-și bate cuie în talpă. = *Este un paradox că ajutorul acordat cuiva poate să-ți dăuneze.*

A fi prins cu cioara vopsită. = *Încercare nereușită de a înșela pe cineva.*

A i se urî cu binele. = *Cineva care caută gâlceavă.*

A lua partea leului. = *Împărțire nedreaptă.*

A luat la măsă. = *S-a îmbătat.*

A lucra din plin. = *Repede și cu spor.*

A mânca coliva cuiva. = *Amenințare.*

A merge câine surd la vânătoare. = *Nepregătit pentru o acțiune.*

A nu face față. = *Ceva care depășește capacitatea cuiva.*

A păli pe cineva. = *A lovi.*

A peria pe cineva. = *A linguși.*

A pica din senin. = *Pe neașteptate.*

A pierde vremea de pomană. = *A irosi timpul.*

A pleca la vânătoare fără pușcă. = *Nepregătit pentru o acțiune.*

A plecat cu graba și s-a-ntâlnit cu zăbava. = *A renunțat la ritmul de lucru susținut.*

A prinde cu mâța-n sac. = *A dezvălui un neadevăr.*

A pune bețe-n roate. = *A împiedica pe cineva să facă ceva.*

A pune carul înaintea boilor. = *A face treaba în sens greșit.*

A pune paie pe foc. = *A alimenta o ceartă.*

A pune țara la cale. = *O discuție lungă și fără rost.*

A sări în ochi. = *Un lucru cert.*

A scoate ceva din pământ, din piatră seacă. = *A face rost de un lucru ca printr-o minune.*

A scoate-o din pământ, din iarbă verde. = *A inventa.*

A se da de ceasul morții. = *A fi frământat la maximum de un gând.*

A se da de gol. = *A-și dezvălui o intenție ascunsă.*

A se face că plouă. = *A se face că a uitat ce s-a întâmplat.*

A se juca cu focul. = *A face un lucru riscant.*

A se uita ca măța-n calendar. = *A nu înțelege ceva.*

A se uita precum curca în fântână. = *A privi mirat.*

A se uita precum curca-n crăci. = *A privi nedumerit.*

A se umfla în pene. = *A fi îngâmfat.*

A sta călare pe noroc. = *A fi foarte norocos.*

A sta cu banii la saltea. = *A fi zgârcit.*

A sta cu burta la soare. = *A sta degeaba.*

A sta cu burta pe carte. = *A învăța temeinic.*

A strica orzul pe găște. = *A da ceva unuia care nu prețuiește ce primește.*

A trăncăni vrute și nevrute. = *A vorbi fără sens.*

A trecut baba cu colacii. = *A ezitat/ratat să întreprindă ceva favorabil.*

A uita de la mână până la gură. = *A uita imediat.*

A umbla cu capul în nori. = *A fi visător.*

A vedea roșu înaintea ochilor. = *A se mânia.*

A vedea stele verzi. = *A primi o lovitură puternică.*

A veni pe nepusă masă. = *Pe neașteptate.*

A vorbi cu tâlc. = *Cu subînțeles.*

A zburat puiu' cu așa. = *A trecut timpul acțiunii respective.*

Aceeași Mărie, cu altă pălărie. = *Un lucru în esență identic, diferit doar în exterior.*

Adevărul este întotdeauna la mijloc. = *Extremele sunt de evitat.*

Adevărul stă scris printre rânduri. = *Amănuntele sunt importante.*

Ai ales pân-ai cules. = *O alegere proastă.*

Ai carte, ai parte. = *E important să înveți.*

Ai dat-o cotită. = *Ai ocolit adevărul, ai schimbat subiectul.*

A-i fi frică și de umbra sa. = *Foarte temător.*

Ai pus degetul unde mă doare. = *În discuție s-a atins un punct esențial.*

Ai, dai, n-ai. Ia nu da, să vezi cum ai. = *Economie.*

A-nțărcat bălaia. = *Când nu vrei să mai ajuți pe cineva care nu merită.*

Apa trece, pietrele rămân. = *Necazurile trec și totul rămâne ca-nainte. Întâmplările rele se uită, dar ce este durabil rămâne.*

Arde casa și el cu luleaua „Dă-mi un foc“. = *Cineva care vine cu pretenții absurde într-o împrejurare dificilă.*

Are limba despicață. = *E șiret ca șarpele.*

Are limba înveninată. = *Vorbește de rău.*

Are o zi lucrătoare și una sărbătoare. = *Leneș.*

Are spor la treabă. = *E harnic, care lucrează repede.*

Are suflet de câine. = *Lipsit de omenie; om rău.*

Așa e când e să se ducă de râpă. = *Un lucru sortit să nu reușească.*

Așchia nu sare departe de trunchi. = *Faptele maestrului sunt copiate de discipoli.*

Ascultă și nu te mânia, ca să te poți îndrepta. = *Răbdarea te ajută să depășești dificultățile.*

A-și băga mințile-n cap. = *A-și îndrepta comportamentul.*

A-și da arama pe față. = *A-și dezvălui intențiile rele sau trăsăturile negative.*

A-și da în petic. = *A-și da în vileag, fără voie, anumite defecte; a face (spune) ceva nepotrivit.*

A-și ieși din fire. = *A se supăra, a se înfuria.*

B

Ba e albă, ba e neagră. = *Cineva care încearcă să mintă.*

Bagi pe dracu'n casă și nu-l poți scoate cu suta de arhierei. = *Generozitatea nu este întotdeauna apreciată de ceilalți.*

Banii fac bani și păduchii tot păduchi. = *Averile cresc prin acumulare (din investiții, plasamente etc.).*

Banul e o mică roată ce-nvârtește lumea toată. = *Oamenii sunt dependenți de bani.*

Banul e ochiul dracului. = *Tentația îmbogățirii.*

Banul face din om neom. = *Averea modifică personalitatea.*

Banul la ban trage. = *Uneori, au noroc la bani mulți tot cei bogați.*

Bărbierul învață meseria pe capul proștilor. = *Experiment pe seama altora.*

Bătaia e ruptă din rai. = *În educația copiilor, se foloseau și corecții fizice, considerate eficiente.*

Bătaia la copii e ca buruiana de leac. = *Corecțiile fizice aveau efecte, apreciate ca pozitive, în educația copiilor.*

Bătrânețile nu vin singure, ci cu multe nevoi. = *Vârsta a treia este dificilă.*

Beleaua stă pe capul omului ca păduchii pe câine. = *Întâmplările neprevăzute care aduc necaz sunt prezente în permanență.*

Bine faci, bine găsești. = *Faptele bune sunt răsplătite.*

Binefacerile făcute altora nu trebuie reamintite. = *Este politicos să nu reproșezi cuiva o faptă bună pe care ai făcut-o.*

Binele ce-l faci cuiva, ți-l întoarce vremea care vine. = *În timp, faptele bune sunt răsplătite.*

Boala intră cu carul și iese pe urechea acului. = *Păstrarea sănătății este mai dificilă decât înrăutățirea ei.*

Boală lungă – moarte sigură! = *Un lucru pe care te chinuiești să-l rezolvi este sortit să nu reușească.*

Bogatul nu crede săracului și sătulul nu crede flămândului. = *Indiferența față de problemele celuilalt.*

Brânză bună în burduf de câine. = *Un om inteligent ce nu-și face cinste, cu devieri de comportament, vicii, imoralitate.*

Bucuria trece repede, dar durerea nu se uită. = *Lucrurile frumoase sunt efemere.*

Burta plină nu învață bine. = *Concentrarea asupra învățaturii și nu asupra îndestulării.*

Buturuga mică răstoarnă carul mare. = *Un lucru de mică importanță poate duce la transformări majore.*

C

Calicia pierde omenia. = *Zgârcenia este un defect grav.*

Calul de dar nu se caută la dinți. = *Lucrurile primite în dar se iau așa cum sunt, fără să se mai țină seama de defecte.*

Capra e plină de râie dar umblă cu coada în sus: = *Îngâmfare nejustificată.*

Capra sare masa, iada sare casa. = *Cineva care, imitând, exagerează.*

Capul face, curul trage. = *Suferi dacă nu judeci când faci un lucru.*

Capul plecat, sabia nu-l taie, dar cu umilință lanțul încovoaaie. = *Poți obține mai mult fiind supus.*

Capul tău a mai fost la un cur de babă. = *N-ai minte.*

Caută bătaia cu lumânarea. = *Este obraznic și provoacă indignarea celorlalți (despre copii).*

Călătorului îi stă bine cu drumul. = *Să nu zăbovești când întreprinzi ceva.*

Căpătână cinci oca. = *Se spune cuiva încăpățânat.*

Câinele care latră nu mușcă. = *Cei care vorbesc mult nu acționează proporțional cu debitul de vorbe.*

Câinele moare de drum lung și prostul de grija altuia. = *Preocuparea esențială trebuie să fie propriile probleme.*

Câinii latră, caravana trece. = *În ciuda protestelor, sistemul se impune.*

Când ești sătul, lasă câteva firimituri și la vrăbii. = *Îndemn la generozitate.*

Când îi dai, îi fată vaca, când îi ceri, îi moare boul. = *Trebuie să fii același când ceri și când primești.*

Când mi-oi vedea ceafa. = *Niciodată.*

Când mori nu iei nimic cu tine. = *Averea este efemeră.*

Când pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă. = *Lipsa de control aduce haos.*

Când se duce, parcă vine și când vine, parcă stă = *Cineva care nu face nimic.*

Cârnatul când se-ndeașă, începe a crăpa. = *Trebuie măsură în gesturi și fapte.*